

היש צורך בחלופה לקבוצה בהנחיית הורים ?

רינה כהן

לא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי ה'מן'
(מכילתא, בשלח י"ז)

הנחיה קבוצתית – דרך המלך עד עתה

הנחיית הורים, הפועלת בארץ זה שלושה עשורים, מבוצעת רובה ככולה בקבוצה ובשיטת ההנחיה הקבוצתית פעילות זו מכונה בשפת יום יום "חוג הורים", והיא כוללת קבוצת הורים ומנחת קבוצה שעוסקים יחדיו, בדרכים מגוונות, בלימוד ובליבון נושאי הורות, חינוך וגידול ילדים.

נשאלת השאלה: מה יש בה, בשיטת ההנחיה הקבוצתית, שעושה אותה מתאימה לסייע להורה בתפקידו ההורי? האם היא מתאימה לכל הורה, בכל מצב? והאם ישנן שיטות חלופיות לסייע להורים ולתמוך בהם?

תוצאות החקירה של שאלות אלו יוכלו לשמש אותנו – מנחי הורים – בעיצוב שיטות, אולי שונות, לקידום משימתנו לסייע להורים להתמודד עם אתגרי התפקיד ההורי: להשיג את מטרותיהם, להיטיב את הורותם ולהרגיש טוב בתפקידם. לשם כך נגדיר מהי הנחיית הורים, ונבחן כיצד הקבוצה ועקרונות העבודה בקבוצה תומכים ומקדמים את מטרות הנחיית הורים. בד-בבד נזהה מי יכול ליהנות ממנה. כמו כן, ננסה לאתר ולהצביע על חלופות בתחום הנחיה להורים, שקבוצה והנחייה קבוצתית אינן רצויות או אינן מתאימות להם. נעשה זאת תוך התייחסות לשתי הנחות יסוד :

- א. הסיוע להורים הוא בתוך תחום החינוך בכלל וחינוך מבוגרים בפרט.
- ב. אוכלוסיית היעד היא אוכלוסיית ההורים המצויה, שאינה נגועה בהפרעה או במחלה נפשית כלשהי.

הנחיית הורים – הגדרת התחום

בספרות המקצועית, החינוכית והפסיכולוגית, משתמשים במונחים רבים לתיאור עבודת אנשי מקצוע עם הורים :

חינוך הורים (education); אמון הורים (training); הדרכת הורים (guidance);
התייעצות הורים עם מומחה (counseling); טיפול משפחתי (family therapy).

שימוש במונחים רבים כל כך מעיד על טווח פעילויות רחב ושיטות מגוונות שבהם משתמשים אנשי מקצוע בעבודה עם הורים. אך שימוש בלתי מובחן בהם עשוי להעיד, כהבחנת צ'טניק, על דלות החשיבה התיאורטית בנושא ועל בלבול הכרוך בהתייחסות כפולה להורה הן כלקוח בפני עצמו והן כסוכן שינוי לגבי הילד (chetik, 1989, אצל כהן, 1966).

משום כך, יש צורך ומקום לבחינת מגוון הפעילויות. על המשותף והשונה בהן. בעברית, המונח הכולל שבו משתמשים לייצוג כל הפעילויות הללו הוא 'הנחיית הורים'. הנחיית הורים היא פעילות חינוכית- ייעוצית שמטרתה לסייע להורים במילוי המשימות ההוריות: גידול וחינוך ילדים. הנחיית הורים מאפשרת, על פי הנחתה, פיתוח הורות מיטיבה התורמת לאיכות חיים להורים ולילדים, באמצעות הקניית ידע, פיתוח מיומנויות תפקודיות והרחבת המודעות האישית.

באנציקלופדיה החינוכית מתוארת 'הדרכת הורים' כפעולה מכוונת, בין שיטתית ובין ארעית, שמטרתה לצייד הורים בכללי התנהגות רצויים כלפי ילדיהם. לעיתים הכוונה היא להקנות במישרין דרכי חינוך וטיפול, לעיתים – דרכי התנהגות רצויות של ההורים בחייהם שלהם, המשפיעות בעקיפין על התנהגות ילדיהם.

ארקוס (1993) מציינת שהביטוי הנחיית הורים ומשפחה (family and parent education) מתייחס לפעילות של קשר בין אישי פרטני, קבוצתי או המוני, שמטרתו לקדם את המסוגלות של הורים בתפקידם ההורי. פעילויות אלו כוללות תוכניות למידה, קבוצות הנחיה ותמיכה, ותוכניות ביתיות.

לדעת מזור (1988) תחום הנחיית הורים משמש מעין סוכן חיברות של החברה עבור המערכת ההורית הבוגרת של המשפחה. הנחיית הורים משמשת בבחינת אמצעי תומך שמחזק את המערכת ההורית במימוש משימותיה, תוך כדי הנחלת כלי התמודדות עם מצבים נורמטיביים, תקופות מעבר ואירועים בלתי נורמטיביים המתרחשים בחייו של היחיד ובחייה של המשפחה.

הנחיית הורים מתייחסת, אם כן, לתפקיד- הורות, לבעל התפקיד – ההורה ולהקשר שבו שניים אלו נמצאים. זוהי, למעשה, התפיסה שגובשה במשרד החינוך התרבות והספורט, באגף לחינוך מבוגרים (כהן 1992).

תפיסה זו רואה בהורות תפקיד ובהורה אדם בעל תפקיד הממלא את תפקידו מתוך אישיותו הייחודית, מתוך ההקשר החברתי והאישי שבו הוא מצוי ומתוך יחסי הגומלין בין שני גורמים אלו.

הנחיות הורים היא פעילות מסייעת לבעל התפקיד, ותורמת לרווחתו ולשכלול תפקודו.

הנחיית הורים משמעה פעילות חינוכית רב-גונית, המשכללת ומעצימה איכויות הורות

על ידי הכשרה לתפקיד, קידום ופיתוח תפקודו של בעל התפקיד וליווי בביצוע

משימותיו, באמצעות התערבות מקצועית ושיטתית של תוכניות המבוצעות על ידי

מנחה הורים מוסמך.

אדני הנחיית ההורים

הנחיית הורים ניצבת כיום על ארבעה אדנים: אמונה; הכרה; ידיעה; הבנה (כהן, בדפוס).
אמונה באהבתו העמוקה של ההורה לילדו וברצונו להיטיב עמו ככל שרק ניתן, ואמונה ברצונו וביכולתו של ההורה ללמוד, להתפתח, להשתנות ולשנות, לשם שיפור ושכלול תפקודיו בהתמודדותו עם מטלות ואתגרים הוריים.
הכרה בחשיבות ההורות עבור ילדים, עבור מבוגרים - הורים ועבור שותפי התפקיד, קרי, מחנכים ומורים, והכרה במצבם המורכב והמאתגר של הורים בתקופה של אי ודאות, ריבוי חלופות, הפרת איזונים ותובענות מתגברת.
ידיעה שהורים שואבים כוחות ותעצומות נפש לפעילותם ההורית ממשאביהם הפנימיים ומסביבתם החברתית, וידיעה שידע, מיומנויות ומודעות תפקידית מפתחים ומשכללים תפקוד ויכולות התמודדות.
הבנה שיש אפשרות לסייע להורים להיטיב את הורותם ולקדם את רווחתם באמצעות פעילות חינוכית לימודית הנעשית בדרך מקצועית; והבנה שפעילות זו צריכה להיעשות על ידי אנשי מקצוע שהתמחו בתחום ומשתמשים בידע ובכלים מקצועיים לפיתוח וליישום הפעילות.
אדנים - יסודות אלו מעצבים את תחום הנחיית הורים ומהם נגזרות מטרותיה.

הנחיית הורים כפיתוח אוריינות

משימת הנחיית ההורים היא פיתוח הורות טובה ומיטיבה. הורות כזאת עשויה, לדעתנו, להיווצר מתוך הורות אוריינית ורלבנטית. הורות אוריינית היא הורות המבוססת על אהבה, דאגה ומחויבות של ההורה לילדו, תוך שימוש בידע חינוכי ופסיכולוגי והפעלת שיקולי דעת בבחירת מטרותיה ודרכי פעולתה.
הורות אוריינית היא הורות המודעת לערכיה ואמונותיה ופועלת לאורם, תוך בדיקה מתמדת של הלימה בינם לבין צרכי הילד.
על פי הגישה ההקשרית- תפקידית, אוריינות מוגדרת כ'יכולת לתפקד כנדרש בהקשר חברתי נתון' (שריג 1995) הגישה ההקשרית - ביצועית מגדירה את האוריינות באמצעות התנהגויות מעשיות נראות לעין. ונצקי (1990) מגדיר התנהגויות אלה כתרכובות של מיומנויות המוצאות ביטוי בהקשרים חברתיים רלבנטיים. כדי שהתנהגויות הוריות יהיו רלבנטיות ואפקטיביות עליהן לנבוע מאוריינות תפקידית ולעשות בה שימוש.
מורכבות המצבים החינוכיים מחד וריבוי חלופות הפעילות מאידך, מעמידים את ההורים בפני אתגרים תפקודיים לא פשוטים. התמודדות מוצלחת עם אתגרים אלו מחייבת שימוש מושכל בידע חינוכי ופסיכולוגי ובמיומנויות, תפקודיות קודמות, משמע התמודדות מוצלחת מחייבת את ההורה לעשות שימוש באוריינות הורית.

הנחיית ההורים שואפת לפתח הורות אוריינית באמצעות יצירת הזדמנויות ומסגרות להורים לשם הקניית ידע, ליבון ערכי, פיתוח מיומנויות תפקודיות והעמקת המודעות האישית. הידע, המיומנויות והמודעות האישית שיירכשו ויתפתחו באמצעות הנחיית ההורים, יסיעו להורה לפתח תפקוד הורי מיטיב (קפלן 1970). תוצר לוואי נוסף שעתידי להיווצר בזכותה של הנחיית ההורים הוא התפתחותה של זהות הורית ברורה ומגובשת. סקולון וסקולון (1981) רואים באוריינות מרכיב חיוני בזהותו של האדם בערכיו, בדרכים שבהן הוא רוכש ידע ובאופן שבו הוא מפרש את העולם סביבו. מסתבר שאוריינות היא כלי תכליתי ליצירת משמעות, לפיתוח חשיבה ליצירת זהות תפקידית ולתפקוד התנהגותי. כל ההיבטים הללו חיוניים ורלוונטיים להורים לשם פיתוח הורות טובה ומיטיבה.

מטרות הנחיית הורים

לשם השגת משימותיה הגדירה מערכת הנחיית ההורים את מטרות פעילותה כדלקמן (כהן 1992) :

- א. לאפשר להורים להרחיב את הידע שלהם ולקנות ידע רלוונטי בנושאי חינוך, פסיכולוגיה, הורות ומשפחה.
- ב. לפתח את המודעות ההורית לצרכים השונים של ילדיהם בתקופות התפתחות שונות ולצורכיהם שלהם כבני אדם וכהורים.
- ג. לאפשר להורים לרכוש כלים ולפתח מיומנויות לשיפור תפקודם ההורי.
- ד. לחזק בהורים את היכולת להשתמש ביעילות במשאבים זמינים ובמשאביהם הפנימיים, על מנת לזהות צרכים ובעיות ולאתר דרכים וכלים להתמודדות.
- ה. לאפשר להורים בדיקה מחודשת של ערכים, אמונות, ציפיות ומטרות בדרכי גידול וחינוך ילדים.
- ו. לאפשר להורים להתבונן בחוויית ההורות ובמשמעויותיה לגביהם ולגבי ילדיהם.
- ז. להרחיב את המודעות והקבלה העצמית, תוך איתור המגבלות והקשיים.
- ח. להעשיר את חוויית ההורות, ההנאה והסיפוק מגידול ילדים.

באמצעות קידום מטרות אלו תיווצר, על פי תפיסתנו, הורות אוריינית כדי ליצור הורות אוריינית, הנחיית הורים פועלת ליצירת תהליכי התפתחות ולמידה אצל הורים. פעילות חינוכית זו נבנית על הנחות תיאורטיות בנוגע להורים לדרכי הלמידה ולאופנויות הלמידה המתאימות להלם.

למידת הורים : הנחות תיאורטיות

אורבך (1968 , אצל פורטי 1978) מפרטת את ההנחות התיאורטיות שעליהן מתבססת הפעילות הלימודית בהנחיית הורים.

- א. הורים מסוגלים ללמוד. הם מצוידיים מעצם היותם הורים, בכלים להבין את כל ההיבטים של תפקידם ההורי. ככל שההורה יידע יותר על התפתחות הילד, על השפעות האינטראקציה בינו לבין הילד, על מטרותיו ושאיפותיו בחינוך הילד. על תגובותיו הריגושיות והשפעותיהן על התפתחות הילד, כך יהיה ההורה מסוגל לטפל טוב יותר במצבים משפחתיים.
- ב. הורים מעוניינים ללמוד, בייחוד על עניינים המשפיעים על התפתחות ילדיהם.
- ג. הורים, כמו אנשים אחרים, לומדים טוב יותר דברים שהם רוצים ללמוד.
- ד. הלמידה תהיה משמעותית יותר במידה שהנושא הנלמד יהיה קשור לניסיון העכשווי של ההורה עם ילדיו.
- ה. הורים זקוקים לעידוד ולתמיכה כדי להגיע להחלטות עצמיות.
- ו. לרגשות תפקיד מרכזי ביותר ביצירת התנהגות הורית, ולמודעות לקיומם של רגשות יש השפעה ניכרת על התנהגות תפקידית
- ז. הורים יכולים ורוצים ללמוד זה מזה.
- ח. הורים מקבלים זה מזה פרספקטיבה טובה יותר על הורותם.
- ט. כל הורה לומד בדרכו הוא ובקצב האישי האופייני לו.
- ההנחות התיאורטיות של אורבך נתמכות על ידי עקרונות למידת מבוגרים כמו:
- לימוד אפקטיבי למבוגרים הוא לימוד של נושאים וסוגיות רלוונטיות להם.
 - לימוד המתבסס על ניסיונו הקודם של המבוגר, הוא לימוד משמעותי עבורו.
 - האפשרות לשתף ולהתחלק במחשבות וברגשות מקדמת למידה משמעותית אצל המבוגר.

בהתחשב בהנחות התיאורטיות ובעקרונות למידת מבוגרים, נשאלת השאלה: מהן המסגרות ומהם תהליכי הלמידה שיתמכו בקידום המטרות של הנחיות הורים לפתח הורות אוריינית.

הקבוצה בהנחיית הורים

המסגרת הנפוצה והשימושית ביותר שבה מופעלת כיום הנחיית הורים היא הקבוצה. קבוצה מוגדרת כהתקבצות של שני אנשים או יותר המצויים במידה מסוימת בקשר דינמי זה עם זה (Mc Garth, 1984). קבוצות נוצרות ומשמשות למטרות שונות. בתחום העזרה, הסיוע וההתפתחות האישית קיימות קבוצות שונות על הרצף שבין טיפול לחינוך. בקצה החינוכי, שהוא מענייננו, ניתן למצוא קבוצות מפגש (Encounter Groups) קבוצות לחידוד / להעלאת הרגישות (Sensitivity Groups) וקבוצות אימון (T-Groups), וכמובן – קבוצות למידה המכונות גם קבוצות דיון או קבוצות תמיכה (Support Groups).

קבוצת הורים הן קבוצות תמיכה ודיון שהמכנה המשותף להן הוא, שחברי הקבוצה מתאגדים סביב נושא או בעיה משמעותיים עבורם, והם מנסים ללמוד מאיש מקצוע וזה מזה גישות ושיטות טובות לתפקוד ולהתמודדות.

קבוצות מאופיינת בקשרים וביחסי גומלין הנוצרים בין חבריה. האינטראקציה והתלות ההדדית הקיימות בקבוצה יוצרים סביבה שנמצאה מתאימה לספק מענה לצרכים אנושיים בסיסיים, ובו-זמנית לסייע בקידום תהליכי למידה ושינוי.

א. בקבוצה קיימת אווירה ומצב רוח שהם ביטוי לפן הרגשי של ההתנהגות האנושית ויש להם השפעה על חברי הקבוצה.

ב. בקבוצה נבנות תמות משותפות. תמה משותפת היא סוגייה או בעיה המעסיקות את חברי הקבוצה.

ג. בקבוצה מתפתחות נורמות ומערכות אמונה הממלאות פונקציה של ויסות התנהגותי לחברי הקבוצה.

ד. בקבוצה מתפתחת לכידות, שכתוצאה ממנה חווים חברי הקבוצה תחושת שייכות העשויה להתפתח לתחושת זהות.

ה. בקבוצה מתרחשת השוואה חברתית שמאפשרת בחינה ובדיקה של עמדות, דעות, תחושות והתנהגויות אישיות.

ו. בקבוצה מתרחשת צפייה בהתנהגויות שונות ובתוצאותיהן האפשריות.

מאפיינים אלו יוצרים מציאות קבוצתית המספקת לחברי הקבוצה מענה לצרכים אנושיים בסיסיים: לצורך בשייכות; לצורך בשליטה ובהשפעה; ולצורך בקבלה (שוץ 1955). הורים הסובלים כיום מבידודות תפקידית מאובדן שליטה והשפעה ומחוסר ביטחון ואישור, עשויים למצוא את הקבוצה במסגרת מתאימה לקבל בה מענה לצרכיהם. קבוצת הורים מאפשרת להורה לצאת מבידודותו ומאפשרת לו גם להשפיע על הורים אחרים וגם להיות מושפע על ידיהם. כמו כן הקבוצה מספקת להורים הזדמנות לחקירה ולברור של סוגיות הוריות בעלות חשיבות, בתנאים שבהם מעורבים הורים נוספים. המאפיין המשותף מעניק תחושת קבלה, נותן אומץ ומספק תמיכה. הנורמות הנוצרות בקבוצה משמשות להורים רשת ביטחון וסימן דרך בהורות.

בד בבד הקבוצה מהווה סביבה המאיצה תהליכי למידה ושינוי. לזין (1951) גילה ששינוי עמדות ושינוי אמונות של אנשים פשוט להפעלה ויציב יותר אם הוא נעשה בסיטואציות חברתיות, ובאופן שבו האדם פעיל ומשתתף בעצמו בהסקת מסקנות. בקבוצה קיים יסוד חזק של מבחן המציאות. הקבוצה מייצגת מעין מיקרוקוסמוס של העולם החיצוני (אולסן, 1970) היא מספקת הזדמנות

לחבריה להיווכח שבעייתם אינה נפרדת וניתנת להם אפשרות לנסות התנהגויות חדשות בסביבה מגינה. אווירת אמון ותמיכה רגשית, הנוצרת בעקבות הלכידות הקבוצתית, מאפשרת גם התבוננות עצמית והערכה מחודשת של מטרות, ערכים והתנהגויות.

קורסיני ורזנברג (1955) טוענים שמנגנונים כמו קבלה, אזור רגשות, העברה ואוניברסליזציה הקיימים בקבוצה, יוצרים אקלים המאפשר לחבריה לזכות בתובנה ובהבנה משופרת למהות המניעים של ההתנהגות האנושית, וכן להפנים ידע חדש. כך הפרט רוכש

רגישות, מיומנויות חברתיות ותפקודיות וביטחון עצמי. אין ספק שהקבוצה, באמצעות מאפייניה, עשויה לספק את צרכי ההורים ולקדם אצלם תהליכי למידה ושינוי. התוצאות העשויים, לדעתנו, להתקבל מפעילות חברתית - לימודית זו הן התפתחותן של אוריינות הורית ותרבות הורית המבוססות על ידע, ערכים ואמונות שנבדקו, נבחנו ולובנו. בכך מהווה הקבוצה מסגרת חברתית אנושית המסוגלת לגדל ולהצמיח הורים להיות הורים בוגרים, אוטונומיים ומנהיגים בהורותם. אלה הן מטרותיה ומשימותיה של הנחיית הורים.

אם כל כך טוב, מדוע כל כך קשה

התועלת המרובה שעשוי הורה להפיק מקבוצת הורים והתאמתה לקידום מטרות הנחיית הורים, עושות את הקבוצה למסגרת ההנחיה המועדפת על מנחי הורים. נשאלת השאלה האם קבוצה היא המסגרת המועדפת גם על ידי ההורים עצמם ולמי מההורים מסגרת זו מתאימה ורצויה.

שאלה זו מתעוררת במלאו חריפותה לנוכח הקשיים שעיימם מתמודדים מנחי הורים בבואם לארגן ולהפעיל קבוצות הורים, ולאור הטענה החוזרת ונאמרת: "דווקא ההורים שצריכים הנחיה לא מגיעים אליה".

בחינה מדוקדקת של סוגייה זו מעלה שכדי ליהנות מפירותיה של הנחיית הורים בקבוצה, חייב הורה להיות חבר בקבוצה. חברות בקבוצה היא תפקיד מורכב בפני עצמו, שכדי למלאו יש צורך במוכנות ובכשירות. חברות בקבוצת הורים דורשת מההורה המשתתף קודם כל מחויבות. בפן המצומצם שלה המחויבות היא להתמדה למשך אורך חיייה של הקבוצה; בפן הרחב המחויבות היא לחברות מלאה בקבוצה, חברות שמשמעותה השתתפות פעילה ותורמת.

חבר בקבוצה נתבע, במישרין או בעקיפין, לתרום לקבוצה ולא רק להיתרם על ידה. המציאות הקבוצתית והתהליך הקבוצתי לא יתירו לחבר קבוצה להישאר סביל ולא להשתתף באופן פעיל במשך זמן רב. השתתפות זו כשלעצמה מחייבת מוכנות הורית לשיתוף רגשי ולחשיפה עצמית. כמו- כן שיתוף אחרים מתבסס על כישורים בסיסיים של תקשורת על יכולת שליטה עצמית ויכולת הצבת גבולות. דא עקא שיכולות אלו הן גם יכולות אישיות ותפקודיות בהורות. כשאין הן מפותחות, מתעוררים אצל חלק מההורים, חלק מהסוגיות והקשיים ההוריים, ומתגבר עוד יותר הצורך להסתייע בפעילות הנחיית הורים. במידה רבה יש כאן מלכוד חינוכי: הכשירויות הבסיסיות הנדרשות כדי ללמוד הורות בקבוצה הן הכשירויות הבסיסיות שהיעדרן גרם, בחלק מהמקרים, לצורך בפיתוח פעילות הנחיית הורים.

הבנה זו מביאה למחשבה שלגבי חלק מאוכלוסיית ההורים, יש לפתח מסגרות הנחיה שלא יתבססו על יכולות אלו אך יוכלו להפעיל תהליכים שיגרמו להתפתחותן.

הנחיית הורים לכול

כזכור, הנחיית הורים, על פי הגדרתה, היא פעילות חינוכית ייעוצית להורים שמטרתה פיתוח הורות מיטיבה, ככזו, היא מיועדת לכלל ההורים. האתגר הניצב בפני הנחיית הורים הוא קיום פעילות שממנה יוכלו ליהנות מרב ההורים.

נשאלת השאלה מהו טבעה של פעילות כזו ומהם הקווים המנחים על פיהם ניתן לפתח אותה.

מצאנו במקורותינו: "לא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן" 'אוריינות הורית' שהקנייתה ופיתוחה הם משימותיה של הנחיית הורים, הרי היא כתורת ההורות; ודרך הקנייתה, כדי שתהיה תורה לכלל ההורים, צריכה להיות בעלת אפיונים כשל ה'מן'.

ל 'מן' היו שלושה אפיונים ייחודיים:

א. טעמו נקבע על ידי מי שאכל אותו ;

ב. לא הייתה בו פסולת – הוא נבלע באיברים;

ג. בכל בוקר הופיע חדש ומחודש.

כלומר, ההנחיה, כדי שתהיה מתקבלת ונצרכת על ידי אוכלוסיית ההורים ותסייע להקניית אוריינות הורית, עליה להיות:

א. מותאמת לרצון המונחה – ההורה ;

ב. מותאמת ליכולתו של ההורה ;

ג. מתחדשת בהתאם לזמן, למצב ולצורך של ההורה, משמע – רלוונטית.

בוודאי שאין זה פשוט לפתח פעילות שאלו הם מאפייניה. פעילות כזאת צריכה להיות משוחררת מדוגמות ולא כבולה למסגרות. פעילות הנחיית הורים שתעמיד במרכז את ההורה ותפעל בהתאם לרצונותיו, יכולותיו ומצבו תוכל ליצור מסגרות שיספקו הנחיה נגישה וזמינה לכל הורה.

האם אפשרית הנחיה חלופית להורים ?

אין ספק שאפשר וגם רצוי לפתח מסגרות הנחיה חלופיות, התווית מסגרות הנחיה אלו תתאפשר על ידי זיהוי ובחינת רצפי היכולות הדרושים להורים כדי לצרוך הנחיית הורים. ארבעת הרצפים הנפוצים הם :

.....	התמדה
רבה	מעטה
.....	היחשפות
רבה	מעטה
.....	אקטיביות
רבה	מעטה
.....	יכולת תקשור
רבה	מעטה

הצירופים השונים בין רצפים אלו מסמנים ומזהים מסגרות ואמצעים נוספים שבהם אפשר להנחות הורים.

כדי להבהיר אפשרויות אלה, אביא שתי דוגמאות :

א. **קו פתוח להורים** - צירוף של יכולת התמדה מצומצמת, עם יכולת היחשפות מועטה ואקטיביות רבה, עשוי לאפשר להורה ליהנות מהנחיה באמצעות קו טלפון פתוח. במסגרת זו לא נדרשת התמדה ואף לא היחשפות שמית, אבל ההורה צריך לגלות אקטיביות בפנייה, בהעלאת הבעיה ובשיתוף המנחה.

ב. **מועדון הסרט להורים** - יכולת או רצון להיחשפות מועטה, אקטיביות נמוכה ויכולת בינונית להתמדה, אלה עשויים לסייע להורה ליהנות מהנחיית הורים באמצעות צפייה בסרטים וניתוחם על ידי מנחה הורים.

מסגרות אפשריות נוספות להורים הן: הרצאות ימי עיון, סדנאות קצרות טווח וכדומה. למעשה, מודעות ליכולות הוריות קיימות ומודעות לצירופים האפשריים של יכולותיהם, מזמינים יצירת מסגרות שונות ומגוונות להנחיית הורים, שיתאימו לצורכיהם ויהלמו את יכולותיהם. בוודאי שיכולות הוריות עשויות להתפתח עקב השתתפות במסגרת אחת ולאפשר כך להורה להשתלב במסגרת הנחיה נוספת ושונה. המשותף לכל המסגרות ומגוון הפעילות שעשוי להיווצר כתוצאה מהתפתחות זו הוא מטרות הפעילות: פיתוח הורות אוריינית והשימוש של כולן בעקרונות חינוך מבוגרים לשם קידום הלמידה וההתפתחות בהורות.

אתגרי הנחיית הורים: סיכום

צורך הגובר והולך של הורים בקבלת סיוע, תמיכה והנחיה, לשם פיתוח הורות מיטיבה, מעמיד אתגר בפני הנחיית הורים. האתגר הוא אתגר ההתאמה. על הנחיית הורים להתאים את מסגרות ההנחיה ושיטות ההנחיה למצבים, ליכולות ולצרכים של ההורים. להתמודדות עם אתגר זה השלכות מרחיקות לכת על דרכי ההכשרה של מנחי הורים, ועל מגוון הפעילות בהנחיית הורים.

פיתוח מסגרות הנחיה מותאמות והשבחת טיב ההתאמה שלהן הם אתגריה המקצועיים של הנחיית הורים ומבחניה בשנים הקרובות, ולפיהם תוערך תרומתה להורים, למשפחות ולחברה כולה.

כהן, א' (1996). 'גישות לתפקיד ההורים ומעורבותם בתהליך הטיפול בבעיות ילדם', בתוך :
לסט, א' וזילברמן, ס' (עורכים), **סוגיות בפסיכולוגיה של בית הספר**. ירושלים : מאגנס.
כהן, ר' (1992) **הורות : משימות ואתגרים בהנחיית הורים**. ירושלים משרד החינוך
התרבות והספורט.
כהן, ר' (בדפוס), הנחיית הורים – התשתית התיאורטית ומרחב הפעילות.
מזור, א' (1988) 'התפתחות המשפחה כמערכת חברתית במעגל החיים' תוך : ברגר,
(עורכת), **הנחיית קבוצות הורים : מקראה תל אביב : אוניברסיטת תל-אביב**.
פורטי, מ' (1978). **גישות בהדרכת הורים. ירושלים: האוניברסיטה העברית**.
שריג, ג' (1999) 'לקראת הבנת המושג אוריינות בתוך החינוך וסביבו', בתוך: שנתון
המכללה לחינוך, **סמינר הקיבוצים**. תל-אביב .

Arcous, M.E. (1995). 'Advances in Family Life Education: Past, Present, and Future', **Family Relations**, October, 1995.

Caplan, G. (1970). **The Theory and Practice of Mental Health Consultation**. New York: Basic Books.

Corsini, R. & Rosenberg B. (1995). 'Mechanisms of Groups-Psychotherapy Processes and Dynamics'. **Journal of Abnormal and Social Psychology**, Vol. 51, pp.406-11.

Ohlsen, M. M. (1970). **Group Counseling**. New York: Holt, Rinehart & Winston.

Whitaker, D.S. (1985). 'The Character of the Group as a Medium for Help', in **Using Groups**.

Lewin K. (1951) **Field Theory in Social Science**, edited by D. Cartwright, New York Harper.

McGrath, J.E. (1984) **Groups: Interaction and Performance**. Englewood Cliffs, New Jersey, Prentice-Hall.

Schutz, W. C. (1955) 'What Makes Groups Productive?' **Human Relations**, Vol.8, no. 4. p. 42.